

Znano „včutenje“ (Einfühlung) ni prazna beseda. Prav gotovo izostane vsa lepota, če umetnine ne razumemo. Tako n. pr. ne more biti Osterčeva glasba otroku razumljiva, lepa.

Ne da bi še nadalje analizirali sliko (barve! linije!) ali stavbo (linije!) ali kip (poteze!) ali film (slike v času!) ali gledališko predstavo, se moremo že približati definicijam estetskega čustvovanja in lepote. Spominjamo se, da doživljamo lepoto pri onih barvah, oblikah in glasovih ter mislih, ki so kakorkoli za nas prijetne. Nasprotno pa težko govorimo o lepoti pri tipu, okusu, temperaturnih občutkih, le pri vonju smo v zadregi, ker pravimo n. pr. nagelj lepo diši, a še tu se nam upira misel, da je nagelj lep radi tega ker prijetno — diši. Ta prehodna stopnja vonja lepo kaže, da je v širšem pomenu vse, kar je prijetno, tudi lepo. Da govorimo o izraziti lepoti le ob vidnih in slušnih zaznavah ter mislih ima svoj izvor gotovo v tem, da gre tu za dve najbolj komplicirani čutili, ki nam dajeta najpestrejšje in najštevilnejše zaznave, ki se dajo tudi najbolj oblikovati. Da pa govorimo o estetskih čustvih le pri človeku, je vzrok naša duševnost (v zadnjem vzroku fiziološka struktura), ki je občutljivejša za vse razlike kot n. pr. živalska.

Lepota je posebna vrsta prijetnosti, ki je radi manj neposredne biološke važnosti zgubila na svojem izvornem pomenu, a pridobila na razvojno višjem, na pomenu lepote.

Lepota je torej vrednota, katero pripisujemo predmetom radi estetskih čustev, katera ob njih doživljamo.

Estetska čustva so ona prijetnostna čustva, katera doživljamo ob zaznavah (predstavah) barv, oblik in glasov (nižja est. čustva) ter ob onih mislih, ki so po svojih vsebinah v zvezi s prijetnostnimi čustvi. (Višja est. čustva.) Misel na lepo dekle je lepa radi lepega dekleta. (Konec sledi.)

Gosenica

Ciril Kosmač.

Če se ne motim, so prirodoslovci razdelili prirodoslovje v tri skupine: v človeštvo, živalstvo in rastlinstvo. Živalstvu so odmerili sredino — in ker pravi pregovor, da je srednja pot najboljša pot, so živali na najboljši poti. Telo imajo in kakor vse kaže tudi um in prosto voljo. Duše nimajo; če bi imele dušo, bi ne bile — živali. In nemara je vse njihovo življenje prav zaradi tega tako smotreno in naravno, ker jim nihče ne utepa v glavo

katekizma ničevosti in vzvišenosti duhovnosti. Velike žro male, to je pri njih naravna postava. To se dogaja tudi pri človeštvu — in sicer s postavo, ki to z božje kakor človeške sodnije izrecno prepoveduje.

O živalih ne vem prida. Kmet sem in poznam samo tiste, s katerimi sem se seznanil v domačem hlevu, na polju in v gozdu. Vse te živali smo pri nas po nekem tihem sporazumu, ki je prehajal od rodu do rodu, delili v pet skupin: v koristne, nadležne, škodljive, strupene in indiferentne. K prvi skupini so spadale predvsem krave, prašiči in kure. S konji, voli in biki smo imeli malo opravka; naša kmetija je bila majhna in teh živali nismo redili. V skupini nadležnih živali so bile miši, podgane, muhe, pajki, molji, bolhe in kuhinjski ščurki. Vsa ta plemena so bivala v naši hiši od pamtiveka — in nikdar se nismo zaradi njih čez mero razburjali. Po ustnem izročilu pa se je še do današnjih dni ohranila navada, da smo tem živalim nastavljali pasti, medico, tobak, strup, različne morilne in uspavalne praške ter podobna sredstva, ki so ovirala njih preneglo množitev — izrecno pa jim strehe nismo nikdar odrekli. V to skupino so sicer spadale tudi uši in stenice, toda do teh dveh plemen nismo poznali strpnosti: uši smo imeli med vojno in smo jih preganjali z lugom in lisjakovo vodo; stenice pa so imele svojo ljudovlado v postelji starega očeta — po očetovi smrti smo tisto posteljo zažgali. Škodljive živali so živele v prosti naravi: zajcem smo nastavljali zadržalice, ker so glodali lubje mladih drevesc, lisice smo preganjali zaradi kurje tatvine, jazbecu smo ponoči kurili stare cape na vratovih njiv, da bi ga nagnali iz koruze. Strupene živali so bile vse kače razen slepiča. Indiferentne pa ptiči, metulji, čmrlji, sršeni, netopirji, žabe itd. Za te živali se nismo veliko brigali. Uporabljali smo jih v vsakdanjem pogovoru, ne da bi mislili nanje: živi ko ptič, leta ko metulj, brenči ko čmrlj, gleda ko sršen, pije ko žaba itd. Poznali smo tudi ribe, toda rib ponavadi nismo prištevali k živalim, ampak k ribam.

Tudi gosenica je žival. Kdaj sem jo prvič videl ne vem. Kolikor se spominjam, poznam tri vrste gosenic: dlakave, svetločrne in svetlorjave barve, ki so se takoj zvile v spiralo, če sem se jih dotaknil s travnato bilko; gole, zelene, ki so se mi zdele kaj nemarne in take, ki so imele na vsakem vretencu kosmato bradavico. Poslednje so se mi zdele najbolj zanimive in smešne: spominjale so me tete, ki je imela po bradi prav take bradavice. Gosenice so bile škodljive: mama se je pritoževala, da so ji obžrle kapus, oče je spomladi stokal okrog sadnega drevja. V šoli so me poučili še o tem: iz vsake gosenice se izleže metulj. In sklepam, da je imela učiteljica, ki je nam to razlagala, vsekakor „odlično“ v pedagogiki, ker je ob tej priliki povedala tudi lep in koristen nauk:

„Poglejte otročički moji, kakor je v navidez grdi gosenici skrit lep metulj, tako je tudi v grdem človeku skrito dobro srce. Metuljčki so vendar krasni, kajne, otročički?“ je rekla in ploskala z rokami.

S tem smo se vsi strinjali. „Seveda, seveda!“ smo se drli. „Vsi metulji so krasni, samo večje ne!“

To je bilo vse, kar sem takrat vedel o gosenicah. Kasneje pa se je moje življenje tako zasuknilo, da sem se z gosenco поблиžje spoznal.

Meseca aprila leta 1950. so me pripeljali iz koprške kaznilnice v rimsko ječo Regina coeli. Tridnevna vožnja brez kruha, vode, spanja in cigaret, me je precej oslabila; za navrh pa so mi še roke omrtvele: prsti so mi zatekli in pomodreli, in ko so me „izpregli“, se je na zapestju desnice pokazala prečna lisa podplute krvi. Več dni nisem mogel gibati s prsti. Vse stvari sem prijemal z dlanmi, kruh pa sem drobil s koleno, ki so bila za ta posel dovolj ostra in koščena.

Vendar pa me vse to ni oviralo, da si ne bi takoj ogledal svojega novega bivališča. Jetniku je sprememba celice kakor svobodnemu človeku potovanje v tujino. Vse mu je novo: okno, pod, polica, postelja, in preden prešteje vse luknje v mreži in razreši vse napise, ki so jih njegovi predniki z žebli, iglami in nohti uklesali v steno in okenski okvir, mine teden dni.

Rimska celica je bila v primeri s koprsko prava omara: tri metre dolga, dva široka in dva in pol visoka. Njena notranjost na prvi pogled ni bila zanimiva: na polici, kjer je bila prstena majolika za vodo, so bili trije verzi napisani s črnilom in vsak z drugo pisavo:

Tam za goro zvezda sveti...

Aj, kak' jasno se blišči...

FIGO, PA NE BLIŠČI -----

Na straniščni pokrov je nekdo napisal s širokimi črkami:

Kaj pa nam morejo?????

Nič, niiič, NIIIIČ nam ne morejo!!!!!!

Stene so bile sveže prebeljene, vendar pa so se skozi belilo poznale velike črke napisov W LA LIBERTA in W LE DONNE — ŽIVIJO!!! ter obris, ki naj bi predstavljal golo, razkoračeno prsato žensko. V tistem trenutku se je čez obris plazila počasna stenica.

Opustil sem podrobno ogledovanje in sem stopil k oknu. Okno je bilo precej veliko, zakrižano, zamreženo in na zunanji strani pregrajeno z neke vrste stopnicami iz motnega stekla, tako da sem videl samo ozke pasove neba. Če sem se dvignil na prste in zvil glavo in pogled kar se je dalo na levo, sem ujel vrh Gianicola in kos Garibaldijevega spomenika. To je bila vsa širna pokrajina.

Pod oknom je rasel divji kostanj. Moral je biti precej debel, star in visok, da so njegove veje segale do drugega nadstropja. Mimo mojega okna je štrlela kratka mladika. Na njej je bilo štirinajst že izvaljenih lističev,

štirje pa so bile še zabubljeni v temnorjavih, smolnatih popkih. Čez dva dni so se tudi ti nasrkali življenjskega soka in razgnali temnorjavi obod, kakor piščeta lupino, in se razpihnili. Bili so majhni, svetlozeleni, podobni čašicam ali pa napol odprtim otroškim ročicam. Vsako jutro je bilo v njih par rosnih biserov. Ob vzhodu je v vsakem biseru zagorelo majhno sonce. Prvega maja sem te bisere preštel — naštel sem jih sedem in petdeset. V dobri uri jih je sonce vsrknilo.

Lističi so rasli z neverjetno naglico. Vsako jutro so bili širši in temnejši. Opazoval sem jih dan za dnem in poznal sem vsakega posebej. Če bi jih potrgali in mi jih postavili na posteljo, bi natančno povedal, v kakšni zaporednosti so bili postavljeni na mladiki. Ob njih sem doživljal svojo pomlad: tepko pred našo hišo na Tolminskem, lipo za hlevom in očeta, ki zdaj na pomlad poliva star lesen plug s kropom, da se ne bi klecala lemež in črtalo. Po njih sem snoval tudi svojo bodočnost. O tem, da bodo prej doživeli in odpadli, kakor bom izpuščen, sem bil trdno prepričan.

Ko sem petnajstega maja ob sončnem vzhodu spet naskrivaj skočil iz postelje, da bi opazoval majhna sonca v biserih na mojih listih, sem kmalu zapazil, da se je eden med njimi, ki je s konico gledal izpod motnega stekla, stresal v rahlih sunkih. Vsi drugi so bili na miru. Če bi zapihal piš, bi se zazibali vsi. To stresanje me je tako razburilo, da sem pozabil, da sem se predčasno dvignil iz postelje. Spenjal sem se kvišku in zvižal svojo glavo na vse načine, da bi si lahko ogledal cel list in odkril vzrok njegovega nemira. Toda bilo je vse zaman. Stal sem pri oknu tako dolgo, da so se odprla vrata. Vstopil je ječar Cesare in skoraj proseče dejal, naj ležem.

S Cesarem sva imela svoje račune; živel a sva v kombinaciji, kakor pravijo jetniki. Ko so mi od doma poslali velik kos sira, sem prosil Cesarja, naj mi ga razreže. Cesar je vzel sir in ko se je čez pol ure vrnil, mi je dal v časopisni papir zavite sirove kocke. Sedel sem na posteljo in začel preganjati svoj dolgčas s tem, da sem skušal ponovno sestaviti kos. Mučil sem se ves popoldan — in ko sem proti večeru spravil kocko h kocki, je manjkala približno polovica. Že med mojim sestavljanjem je Cesare večkrat pogledal skozi okence, ko sem pa stvar uredil, je odprl vratca in me vprašal, kaj počenjam. „O, nič,“ sem dejal, „samo čudim se, da ima tudi sir isto lastnost ko kafra: če pride v dotiko s svobodnim zrakom skopni.“ Cesare je nekoliko pomolčal, potem pa je vprašal: „Ali me boste naznanili?“ „Ne vem,“ sem odgovoril. „Rečem vam odkrito, da se ne izplača,“ je dejal. „Nič ne boste dosegli. Premestili vas bodo v kazensko celico, ker ste se drznili državnega organa sumničiti tatvine — in jaz bom priča. Ko se bodo za vami zaprla vrata, me bodo poklicali v pisarno in odtrgali mesečno plačo. Tako delajo v takih slučajih.“ Molčala sva oba. „Kupil vam bom sira,“ je do-

dal potem. „Saj veste, tri otroke imam in ženo. Služba ni prida. Pomislite — in hvaležen vam bom.“ In od takrat sva s Cesarjem živela v kombinaciji.

Legel sem in strmel v okno. Ko je pozvonilo, sem takoj planil na noge in skočil k oknu. List se je še zmeraj stresal. Usmajal sem po celici ves dopoldan in se vsakokrat ustavil pri oknu in pogledal v list.

Proti večeru se je izza motnega stekla pokazala glava gosenice. Najprej rilček, potem dve vretenci, ki sta tvorili močni tilnik in trije pari ostrih, prednjih nog. Pritisnil sem glavo k mreži in gledal. Ko se je zmračilo, se je prikazala vsa. Z zadnjimi debelimi nogami se je držala na objedenem peclju.

Zdaj je bilo več gibanja in več življenja pred mojim oknom. Gosenica je bila vsekakor bolj živa od drevesa: imela je rilček, noge, skratka, živela je, kakor pravimo. Opazoval sem jo dva dni, poznal sem jo prav natanko. Brskal sem po svojem spominu, toda nikjer nisem našel njene podobe.

Ko je požrla prvi list, se je ritenski umaknila na osrednjo vejo, in se odpravila po mladiki kakor po mostu k drugemu. Zdelo se mi je, da je naslednji trepetal pred usodo, ki ga je čakala: stisnil se je sam vase, vse je kazalo, da bi bil rad majhen in neviden.

Bil je večer, nebo je bilo rdeče in nisem vedel, kje zahaja sonce. Povzpел sem se kvišku — in kakor se včasih zgodi, ko drži človek svinčnik v rokah in strmi skozi okno na oddaljen hrib, da se svinčnik kar naenkrat odmakne in zraste v ogromen steber na oddaljenem hribu, tako se je takrat odmaknila od mene kostanjeva mladika. Čez Garibaldijev spomenik vrh Gianicola se je plegla ogromna veja z dvanajstimi širokimi zelenimi rjuhami; po veji pa je lezla velika predpotopna žival.

Takrat se je zapičilo vame vprašanje: gosenica bo požrla vse liste in kaj potem? Zdaj je še čas, treba se je odločiti: gosenica ali drevo? Obeh ne morem imeti. Življenje žre življenje. Drugo živi od drugega.

In odločil sem se za drevo. Izpulil sem iz blazine par morskih trav in spletel majhen bič. S tistim bičem sem skozi mrežo bezal gosenico, toda nisem je premaknil.

Vrata so se odprla in vstopil je ječar. To pot ni bil Cesare.

„Aha!“ je zadovoljno vzkliknil. „S kom ste pa govorili?“

„Govoril? Z nikomer nisem govoril, gosenico sem odganjal z veje. Listje žre, drevo žre.“

„Drzni ste,“ je pribil. „Premladi tudi, da bi potegavali stare ljudi. Gosenica, zakaj ste se pa drli? Vi sami ste gosenica, ki izpodjeda državno drevo.“

Ječar je šel. Vrnil sem se k oknu in se zastrmel v gosenico. Tako sem jo zasovražil, da bi jo zmlinčil. Pognal sem se kvišku, se prijel za križe in začel na vso moč pihati. Takrat so se vrata ponovno odprla — in ječar je sestavil poročilo o mojem prestopku.

Popoldne me je zaslišal načelnik oddelka, debelušen možakar z gostimi črnimi zalisci, ki so kakor okovi branili, da ne bi kri in mast razgnala njegove zabuhle glave. Ko sem tudi njemu omenil gosenico, se je razvnel in mi zagrozil, naj nikar ne uganjam predrznosti in izzivam njegove dobre volje in potrpljenja.

Drugi dan so me peljali k jetniškemu ravnatelju. Jetniški ravnatelj je bil navidez zelo blag mož. Bil je podoben Pirandellu: kratka siva bradica, pleša, sivi mali brki, sklonjena, drobna postava. Sedel je za široko pisalno mizo, potopljen v naslonjaču in listal po dolgem poročilu mojega prestopka, ki je bilo opremljeno s podpisi in pečati. Po dolgem molku se je odhrknil in me vprašal, ne da bi me pogledal:

„No, dečko, kaj pa z vami?“

Zmignil sem z rameni in molčal. Sklenil sem, da gosenice ne bom več omenil.

„Tu je pritožba. Pregrešili ste se.“

„Da,“ sem pritrdil.

„Priznate? To je prav in koristno tudi. No, zdaj mi pa še povejte, zakaj ste se obešali na okenske križe? To je vendar prepovedano. Saj niste novinec. Koliko časa sedite?“

„Osem mesecev.“

„Osem mesecev. No, v tem času bi se bili že morali seznaniti s hišnim redom. Ali imate na vratih svoje celice hišni red?“

„Imam.“

„In kaj pravi taaam?“ je zategnil in samo za spoznanje dvignil obrvi, pogledal me še zmerom ni.

„Pravi: § 7. Prepovedano je stati pri oknu kakor tudi spenjati se po okenskih križih. Kdor se pregreši bo kaznovan po § 46...“

„Pssst,“ je zašepetal ravnatelj in dvignil roko. „Koga ste klicali? S kom ste govorili?“ je dejal nekoliko glasneje. „Saj vendar veste, da sedite zaradi političnih grozodejstev in da moramo zaradi tega z vami strožje postopati. Predvsem ne smete priti v dotiko z drugimi kaznjenci.“

„To vem,“ sem dejal.

„Povejte vendar...“ in ni končal vprašanja. Glava se je zganila na vratu, ozrl se je po pisarni, naglo je vstal, sklenil roke na prsih in žalostno zmajal z glavo. Prijel je zvonec in pozvonil. Vstopil je načelnik oddelka in obstal za vrati. Ravnatelj je zapičil vanj svoje oči, potem je z njimi obšel sobo in se spet vrnil k načelniku, zmajal z glavo, dvignil roke in tlesknil z ustnicami. Načelnik je prav tako gledal po sobi in čakal. Vse to je trajalo minuto. Potem pa se je ravnatelj prijel za rob pisalne mize, se globoko nagnil naprej in vzkliknil z obupanim tresočim se glasom:

„Ja, človek božji, kje so pa nageljni? Ali mar nisem zapovedal, da mora biti v vsaki pisarni vaza rdečih nageljnov? Koliko časa ste tukaj? Ste dobili mojo okrožnico? In kaj pravi taaam...“ je spet zategnil.

„Tako, gospod ravnatelj, takoj,“ se je zganil načelnik in izginil.

Čez par minut se je vrnil in je postavil na mizo vazo rdečih nageljnov.

„Ali so ti najbolj živi in največji?“ je obupno vprašal ravnatelj, ko je pogledal cvetje.

„Največji in najbolj živi,“ je negotovo pritrdil načelnik

Ravnatelj je segel v žep svojega belega telovnika, izvlekel malo vijoličasto steklenico in poškopil po nageljnih. Po sobi je zaplaval omamen duh. Potem je potegnil sapo v nos, sedel in se spet potopil v poročilo. Po kratkem molku je z razvlečenim glasom dejal:

„Nemara ste se pogovarjali z gosenco?“ Čutil sem, da so se mu oči zostrile in v kotu ozkih starčevskih ustnic se je zarisal komaj opazen zbadajoč smehljaj.

„Da, gosenco sem gledal. Listje žre. Življenje žre življenje. In človek je —“

„Pssst,“ je dvignil roko. „Za filozofijo ste še premladi. In da bi drugim nauke delili tudi. In — — —“ dvignil je glavo in v neki zadregi zajeceljal z zoprnim posladkanim glasom: „Ee—ee, stopite tja.“

Stopil sem korak od mize.

„Stopite do okna, da, da, še,“ je mencial. Povztrepetaval je v naslanjaču in me motril od peta do glave.

„Koliko ste stari, dečko?“

„Devetnajst.“

„Devetnajst. Pridite sem,“ je dodal in s pogledom pokazal poleg sebe.

Stopil sem k njemu. Počasi je odtrgal roko od sebe in jo dvigal k meni.

Slišal sem, da je kost škrtnila v njegovem laktu, roka se ni zravnila in me ni dosegla. Pomaknil se je na rob naslanjača in sikajoče zašepetal:

„Sklonite se.“

Stopil sem korak bliže. Uščipnil me je v levo lice; njegova roka je bila gladka in hladno vlažna. Odskočil sem za dva koraka. Ravnateljeva roka je za hip obvisela v zraku, potem pa jo je potegnil vase kakor polž svoje roge.

„Sami sebi si dopovejte filozofijo in nauk tudi, potrebni ste,“ je spregovoril s prejšnjim glasom in brskal po poročilu. „In da se ne boste več mučili z gosenco,“ je dodal po kratkem molku, „vas premestim za tri dni v podzemlje.“

„Razumem,“ sem rekel in se okrenil k vratom.

„Pssst, počakajte,“ je dejal počasi. Prijel je s svojo suho roko, na kateri so se poznale žile dovodnice, za zavih pri svojem sivem fraku, stisnil se je vase, zavil glavo kakor ptič in zagrebel kljunast nos v rdeč nagelj v

gumbnici. Razširil je nosnice in glasno potegnil sapo vase — in v takem položaju je med dvema globokima vdihljajima komaj slišno zašepetal: „Šest dni.“

Ko sem se po šestih dneh, ki so bile zame cela večnost, vrnil iz podzemlja v svojo celico — bilo je tri in dvajsetega maja — sem takoj planil k oknu. Mladika je bila še zmerom tam in na njej še dva lista. Gosenica je bila požrla vse ostale, zdaj je obdelavala predzadnjega. Kmalu bo vsega konec, sem pomislil. Še tega, še dva dni in potem ne bom imel pred oknom nobenega življenja več.

Tri in dvajseti maj je bil soparen; sonce je bilo motno in proti poldnevu se je zrak zgostil. Nebo je počasi potemnevalo — in pričakoval sem nevihte. Okrog petih popoldne je pihnil prvi piš, dvignil je prah na dvo-rišču in ga zanesel prav do drugega nadstropja. Mladika je vztrepetala.

Ob pol šestih so bile v ječi šmarnice. Politični jetniki nismo nikdar hodili v jetniško kapelo, da se ne bi srečali s soobtoženci. Vse pobožnosti, ki so bile nam namenjene, so se vršile na razcepu hodnikov. Tam je stalo stopnišče, vrh stopnišča oltar in prižnica. Ob pol šestih je na prižnico stopil kaplan, nam pa so odprli vrata za dobro ped, da smo lahko slišali njegov hreščeči glas.

Tisto popoldne je kaplan govoril o Mariji, o nedolžnosti, o lilijah, o sv. Jožefu in o sv. Alojziju, o krvi, strasti, grehu in podobnih nadlogah, ki glodajo dušo in telo tistim jetnikom, ki si niso postavili za zgled sv. Alojzija in majniške Kraljice. Ko je končal in povzdignil svoj glas v pesem, so se po celicah oglasili jetniki. Vsaka celica je pela svojo pesem: slovensko, nemško, italijansko, furlansko, posvetno in pobožno.

Zunaj pa je naraščal vihar. Stal sem pri oknu in strmel v mladiko, ki je ob vsakem sunku vetra izginila izpred okna in se dolgo vračala. Gosenica bo padla, je udarjalo v meni — in sem nestrpnostno čakal. Mladika se je vrnila in gosenica je bila še zmerom na njej, čeravno je mladika začutila, da je dobila v viharju dobrega zaveznika in je zato tudi sama napela vse sile in se stresala. Gosenica se je prav tako borila za obstanek: potuhnula se je, se polegla po peclju in se krčevito prilepila. Čutila je bližajoči se konec: padla bo, preden bo dala iz sebe pisanega metulja, za katerega je žrla in za katerega se je povzpela tako visoko.

Vihar je naraščal, padle so prve deževne kaplje; videl sem, kako sta se dve razsuli na zadnjem listu. Prvo zrno toče. Mladika se je odmaknila, se dolgo vračala in se vrnila z gosenico. To se je ponovilo večkrat. Potem je nebo raztrgal blisk, zagrmelo je, močan sunek je pograbil mladiko — čakal sem celo večnost in veja se je vrnila brez gosenice.

Po hodnikih se je še zmerom razbijala pesem jetnikov in nad njo je plaval hreščeči glas jetniškega kaplana.

Zvečer sem se spet povzpел in zgrabil za križe, da bi v zahajajočem soncu preštel bisere in sončeca v njih. Zrak je bil hladen in prijeten, na dvorišču so se pogovarjali kaznjenci in golobi so se oglašali po strehah. Strmel sem v mladiko, ki se je počasi odmaknila in se polegla čez Garibaldijev spomenik vrh Gianicola. Gola, debela veja; na koncu je vihral širok zelen list.

Ne vem koliko časa sem tako strmel. Zdramila me je roka na ramenu. Zlecnil sem se in skočil na tla. Pred mano je stal Cesare, se dobrohotno smehljal in skoraj proseče dejal:

„Lepo vas prosim, nikar se ne spenjajte več po križih. Spet vas bodo kaznovali, in zdaj boste dobili dvajset dni. Za tako kazen pa ste še premladi in prešibki. Zbolite lahko. V teh dneh ste precej ošibeli, pozna se vam;“ segel je v žep in mi položil v naročje kos sira.

Pogledal sem ga in zdi se mi, da sva imela takrat oba bisere v očeh.

Vsako leto, ko začne zeleneti, odprem okna v svoji sobi in se z veselimi koraki odpravim po parkih, da si ogledam poganjajoče drevje.

Pomlad pride vselej tako nenadoma. Pričakujemo jo vsi in vsak čas in vendar smo začudeni in presenečeni, ko pride. Pravkar je bila še zima: mraz, s cigaretnim dimom napolnjena soba, samotni vran na nebu, gola veja v vetru. Ponoči pa je potegnila južna sapa, vran je odplaval, veja se je izvila iz vetra — in iz očes na mladikah so pognali drobni, temnorjavi, smolnati, lesketajoči se popki. Dva dni so se ti popki greli na soncu in v njih se je nabrala sila in življenje: razgnali so rjavkast obod in v sonce so pogledali svetlozeleni lističi.

Krenem iz mesta in zavijem na holme. Hodim od grma do grma, od jablane do jablane in iščem — gosenice. Gosenic ni, zanje je še prezgodaj.

Poiščem jaso in se zleknem. Prekladam se toliko časa, dokler ne ležim točno na sredi; krone dreves nad mano morajo risati krog. Potem obležim: prva lastavica v zraku, prva čebela na resju, prva mravlja na travnati bilki.

Strmim v nebo in mislim na gosenico.

Mimo mene rase mladika; lističi na njej so že pognali in rosni biseri so na njih. Strmim vanje in veja se odmakne daleč vstran in se poleže čez grič v daljavi in čez belo cerkev na njem. Gledam: vse je veliko, mladika, listi in če bi bila gosenica na njih, bi bila predpotopna žival. In tudi zdaj ne vem, za kaj bi se odločil, za gosenico ali za list.

Vse je ostalo kakor nekoč v rimski ječi, ko sem razmišljal o silah in o življenjih. Življenje žre življenje: živali rastline, ljudje živali in še sami med sabo. Iz vsega tega je nastal voz, ki mi je še danes nerešljiv. In na to ne mislim veliko.

Vstanem in se ob potoku vračam domov. Ustavim se in vidim v vodi svoje lastno podobo. Pokimava si in se nasmehneva.

Na križpotju srečam ciganko, ki se je pravkar izvila iz popka.

„Izvolite dinar ali cigareto?“ vprašam.

„Dinar in cigareto,“ pravi.

„To je poštena in odkrita beseda,“ veselo pritrdim.

Ciganka se zravna in tenka popackana bluza se ji napne čez mlade prsi. Pisano ruto sname z glave in njeni vlažni, črnosvetli lasje se ji usujejo po ramah.

„Prerokujem srečo?“ vpraša, nagne drobno glavo in z jezikom zmoči polne ustnice.

Grem naprej, korakam po kolovozu. Po kolesnicah je voda in pozabil sem, da imam luknje v čevljih.

Zdaj ne mislim več na gosenico. Ob poti poduham vijolico, mislim na deklico z rosnimi očmi, veselim korakom in strahopetno lažjo; plašč mi vihra v pomladanskem vetru, vzravnam se in se s svojimi zdravimi, od tobakovega dima počrnelimi zobmi, smejem trdemu življenju naravnost v obraz.

„Ha!“ pravim, „šest dni — — — pff — — — in potem? — — — Če drugega ne, pride vihar in odpihne gosenico, ali pa vzleti metulj.“

Tako praznujem vsako leto svoj goseniški jubilej.

Pesem o srcu

Bogomil Fatur

O, deklica, še temu ptičku (glej:
kot rosna kapljica se ziblje v vodopadu vej)
srcé samotno, čudovito, v prsih poje,
srcé kot tvoje ali moje.

In bilka, ki do najinih je legla nog,
zgrajena, da nosila bi neba oblok,
kot ti in jaz srcé, to sveto težo, po jutranji poti
mlademu solncu tovari naproti.

Drevo roké razpne čez vse strani sveta,
v najvišji žilici — kot tebi, meni — vztrepeta
srcé kot struna in brez konca in brez kraja
oblaku, luni, vetru se predaja.

O, deklica, srcé je z nama vsepovsod,
midva se ljubiva in greva isto pot,
in hraniva najdražjo dediščino materino:
srcá sladkost in bolečino.